

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem wstępnym z dnia 2 lutego 2015 roku, w sprawie z powództwa E. M. i P. M. przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W. o zapłatę Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi uznał roszczenie powodów za usprawiedliwione co do zasady.

Sąd I instancji stwierdził, że § 10 ust. 2 umowy kredytowej regulujący oprocentowanie zmienne kredytu nie został z powodami indywidualnie uzgodniony. Wobec tego sporne postanowienie umowne zgodnie z dyspozycją art. 385¹ § 1 k.c. nie wiąże powodów. Umowa obowiązuje strony, jednak jedynym nieabuzywnym jej postanowieniem określającym wysokość odsetek jest art. 1 ust. 8. Bank może zatem pobierać na podstawie zawartej umowy wyłącznie odsetki w wysokości wynikającej z tegoż postanowienia umownego. Konsekwencją takiego ustalenia jest wniosek, że zawarta przez strony umowa – choć odwołująca się do oprocentowania zmiennego – nie zawiera wiążących powodów postanowień określających sposób dokonywania zmiany oprocentowania. Dokonywane przez pozwanego podwyżki pozbawione były zatem podstawy prawnej, zaś jedynym nieabuzywnym postanowieniem umowy określającym wysokość oprocentowania jest § 1 ust. 8 umowy.

W konsekwencji, pobieranie przez pozwanego odsetek według stopy procentowej przekraczającej ten poziom nie miało umocowania w umowie.

Wobec powyższego Sąd I Instancji uznał, że część odsetek pobrana ponad stopę określoną w § 1 ust. 8 umowy podlega zwrotowi, jako świadczenie nienależne.

Jednocześnie Sąd Rejonowy uznał, że w niniejszej sprawie nie znajduje zastosowanie wyłączenie obowiązku zwrotu świadczenia z art. 411 k.c., ponieważ umowa kredytowa przewidywała poddanie się przez powodów egzekucji na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego, zatem świadczenie powodów można uznać za spełnione w celu uniknięcia przymusu. A przede wszystkim powodowie – wobec istnienia sporu co do skuteczności spornej klauzuli – nie mieli pozytywnej wiedzy co do tego, że nie są zobowiązani do spełnienia świadczenia.

Sąd Rejonowy uznał zatem roszczenie powodów za usprawiedliwione co do zasady.

Apelację od powyższego orzeczenia złożył pozwany, skarżąc go w całości. Zaskarżonemu wyrokowi wstępnemu skarżący zarzucił:

I. Naruszenie prawa procesowego, tj. 1. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

- wybiórcze i fragmentaryczne rozważenie materiału dowodowe z ograniczeniem wyłącznie do treści § 11 ust. 2 spornej umowy z pominięciem dowodu z przesłuchania w charakterze strony powodów pominięciem pozostałych postanowień umowy, a w szczególności: odnoszących się do informowania kredytobiorców o każdorazowej zmianie oprocentowania kredytu, zagwarantowania kredytobiorcom możliwie wcześniejszej spłaty kredytu w każdym czasie z wyraźnym zastrzeżeniem że bank z tego tytułu nie pobiera od kredytobiorców żadnych opł. zagwarantowania kredytobiorcom wypowiedzenia umowy w każdym czasie bez obowiązku podawania przyczyny, a w rezultacie dokonania przez Sąd I instancji rozstrzygnięcia wyłącznie w oparciu o ocenę spornej klauzuli : 11 ust. 2 umowy z pominięciem innych elementów umowy, a tylko ocena całej umowy pozwalała na dokonanie prawidłowej oceny postanowieni; 11 ust. 2 umowy w świetle spełnienia przesłanek art. 385¹ § 1 k pominięcie przy ocenie dowodów treści pisma powodów datowanego dzień 6.02.2009 r., z którego wynikało, że powodowie co najmniej do lute 2009 r. nie oceniali postanowienia § 11 ust. 2 umowy jako sprzecznego dobrymi obyczajami i rażąco naruszającego ich interesy, a wręcz przeciw powodowie byli zadowoleni z usług banku i polecali pozwany b; znajomym, Sąd Rejonowy dokonał marginalizacji dowodu z przesłuchania w charakterze strony powoda, w tym tego fragmentu, iż: „W 2010-21 przestałem być zadowolony z oprocentowania”, egzemplarza arkusza zawierającego zestawienie kredytu powodów z warunkami rynków średnimi wg danych NBP dla kredytów złotych i walutowych egzemplarza arkusza zawierającego zestawienie zmian oprocentowania kredytu

powodów z uzasadnieniem tych zmian, pominięcie dowodu z pisma banku datowanego na dzień 30 maja 2015 r. stanowiącego odpowiedź reklamację powodów złożoną w imieniu powodów przez pełnomocnika,

- wyprowadzenie wniosków sprzecznych z zebrany materia^l dowodowy, w sposób sprzeczny z zasadami logicznego wnioskowaⁿ opartymi przez Sąd Rejonowy wyłącznie w odniesieniu do treści § 11 ust. umowy, pomijając całokształt praw i obowiązków wynikających z zawartej umowy

2. art. 279 § 1 k.p.c. poprzez zastąpienie rzetelnej analizy materii dowodowej własnymi wnioskami i oceną Sądu Rejonowego, w sytuacji której ocena zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, wymaganego dla miarodajności i poprawności wyprowadzonych przez Sąd Rejonowy wniosków zasięgnięcia przez Sąd Rejonowy informacji specjalnych,

3. art. 3 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez pozbawione podstaw przyjęcie, że powodowie udowodnili roszczenie dochodzone pozwem co do zasady, w szczególności w sytuacji, gdy Sąd Rejonowy wyprowadził wniosek o abuzywności klauzuli z § H ust. 2 umowy, przy pominięciu większości materiału dowodowego.

II. Naruszenie prawa materialnego, tj.

1. art. 385¹ k.c. poprzez wadliwą jego wykładnię polegającą na:

- nieprawidłowej interpretacji pojęcia rażącego naruszenia interesu konsumenta,

- pominięciu szeregu okoliczności mających miejsce w dacie zawarcia umowy kredytu przez strony przy ocenie zgodności postanowienia § 11 ust.2 umowy z dobrymi obyczajami,

- przyznaniu Sądowi uprawnienia do oceny całokształtu relacji kontraktowej pomiędzy stronami wyłącznie w oparciu o brzmienie konkretnego zapisu umowy,

- Pominięcie przy wykładni przepisów o niedozwolonych klauzulach umownych pro unijnej wykładni celowościowej i funkcjonalnej, w szczególności z uwzględnieniem celów wynikających z przepisu dyrektywy Rady Unii Europejskiej z dnia 5 kwietnia 1993 roku 93/13/EWG,

- zaniechaniu, przy badaniu abuzywności spornego postanowienia umownego, rozważenia, czy wzajemny rozkład praw i obowiązków stron umowy, wynikający z całokształtu umowy uzasadnia przyznanie konsumentowi ochrony w wyniku powołania się konsumenta na rzekomą abuzywność postanowieⁿ umowy, a w szczególności przy pominięciu postanowieⁿ § 14 ust. 1 i 2 i § 20 umowy kredytu,

2. art. 385² k.c. poprzez jego niezastosowanie i dokonanie oceny zgodności spornego postanowienia umowy z dobrymi obyczajami bez uwzględnienia stanu z chwili zawarcia umowy i bez uwzględnienia okoliczności zawarcia umowy,

- Sąd I instancji w ogóle nie uwzględnił faktu, iż powodowie ubiegali się o kredyt również w banku (...), gdzie zmiana oprocentowania następowała w oparciu o marżę powiększoną o wskaźnik,

- Sąd I instancji w ogóle nie uwzględnił faktu, iż od powodów, którzy mają oboje wyższe wykształcenie, powód jest informatykiem, a powódką ekonomistką, powinno wymagać się podwyższonego stopnia staranności, zwłaszcza w przypadku ubiegania się o kredyt hipoteczny ze zmiennym oprocentowaniem, waloryzowany kursem waluty obcej na okres 30 lat,

3. art.385¹ k.c., w zw. z art. 385² k.c. oraz art. 22¹ k.c.

poprzez pozbawiane podstaw przyjęcie przez Sąd I instancji, że przepis art. 385¹ k.c. stanowi wyraz paternalistycznej ochrony przyznanej konsumentowi jako stronie umowy zawartej z przedsiębiorcą, w taki sposób, że konsument nie jest obowiązany do wykazania żadnej, chociażby elementarnej staranności przy podejmowaniu decyzji o

wstąpieniu w relacje kontraktowe z przedsiębiorcą w sytuacji, gdy ze względu na cel kredytowania, wysokość kredytu i przyniooty osobiste powoda, obiektywnie wymagana, miara staranności przekraczała miarę oczekiwaną od przeciętnego konsumenta, który zgodnie z definicją legalną tego pojęcia, stanowiskiem doktryny i acąuls communautaire jest konsumentem dostatecznie dobrze poinformowanym, świadomym, rozsądnym, uważnym, ostrożnym, krytycznym, spostrzegawczym, samodzielnym, dostatecznie wykształconym, podejrzliwym i oświeconym, poszukującym i korzystającym z kierowanych do niego informacji, polegającym na swoich umiejętnościach oceny oferty produktów i usług, działającym rozsądnie i rozważnie, ufającym własnym decyzjom rynkowym

4. art. 411 pkt 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i uwzględnienie powództwa w całości, podczas gdy powodowie nie złożyli zastrzeżenia zwrotu przy uiszczeniu rat kredytu,

3. Wnoszę o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości ewentualnie o uchylenie wyroku przez Sąd II instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznani; przez Sąd Rejonowy wraz z rozstrzygnięciem o kosztach procesu.

Powołując się na powyższe zarzuty pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku wstępnego oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania za II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Wniesienie apelacji okazało się skuteczne i prowadziło do uchylenia wyroku wstępnego, choć nie do końca ze względów podniesionych w rozpatrywanym środku zaskarżenia.

Powodowie swoje roszczenie wywodzili z twierdzenia, że postanowienie § 10 ust. 2 umowy o kredyt hipoteczny określające warunki zmiany oprocentowania kredytu waloryzowanego kursem (...), jako klauzula abuzywna nie wiąże stron, w związku z czym pozwany winien zwrócić powodom pobrane świadczenie nienależne. Powodowie oparli swoje roszczenie na dwóch podstawach prawnych, tj. na podstawie art. 471 k.c. i art. 410 w zw. z art. 405 k.c.

Pozwany z kolei w wywiedzionej apelacji podniósł szereg zarzutów zarówno w sferze przepisów procesowych, jak i materialnoprawnych sprowadzających się do wykazania, że z materiału dowodowego przedmiotowej sprawy nie można było wyprowadzić wniosku, że postanowienie zawarte w § 10 ust. 2 umowy kredytu gotówkowego zawartej z powodami stanowi klauzulę niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ k.c.

Na wstępie należy zaznaczyć, że Sąd II instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji strony nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, których występowanie Sąd ten oceniać musi z urzędu gdyż są podstawą rozstrzygnięcia i dotyczą istoty sporu. Wiążącymi dla Sądu II instancji są natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego, które zostały wyartykułowane w apelacji, przy czym w granicach zaskarżenia sąd ten bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, Lex 341125).

Przypomnieć należy, że wyrok wstępny ma na celu prejudycjalne przesądzenie jedynie zasady roszczenia dochodzonego w procesie cywilnym. Ma więc charakter wyroku ustalającego istnienie prawa lub stosunku prawnego, z którego to prawa lub stosunku prawnego wynika dochodzone w procesie roszczenie. W przypadku roszczeń odszkodowawczych wyrok wstępny dotyczy jedynie samej zasady odpowiedzialności bez ustalenia rozmiaru poniesionej szkody i wysokości ewentualnego roszczenia odszkodowawczego. Takim wyrokiem sąd powinien jednak rozstrzygnąć o istnieniu konkretnego stosunku prawnego lub prawa, z którego wynika dochodzone roszczenie i ustalić wszystkie elementy tego stosunku z wyjątkiem wysokości świadczenia (por. wyrok SN z 24.01.2013, II CSK 279/12). Moc wiążąca wyroku wstępnego oznacza bowiem, że po jego uprawomocnieniu się nie można podważać zasadności

dochodzonego roszczenia. Wyrok wstępny nie może zaś dotyczyć tylko poglądu prawnego czy faktycznego, któremu sąd chce dać wyraz w swoim rozstrzygnięciu.

Przypomnieć należy, że w niniejszej sprawie Sąd I instancji uznał, że sporna klauzula kształtuje stosunek prawny łączący powodów z pozwanym w sposób naruszający równowagę kontraktową – zapewniający niedozwoloną przewagę profesjonalście, wykorzystującemu swoją pozycję kredytodawcy, jako podmiotu silniejszego. Innymi słowy, zapewniając pozwanemu możliwość dowolnego kształtowania stopy oprocentowania kredytu, narusza w sposób rażący interesy konsumenta w tej konkretnej sprawie. Sąd I Instancji zatem stwierdził, że sporne postanowienie umowne – zgodnie z dyspozycją art. 385¹ § 1 k.c. – nie wiąże powodów. Dokonywane zaś przez pozwanego podwyżki pozbawione były podstawy prawnej, natomiast jedynym nieabuzywnym postanowieniem umowy określającym wysokość oprocentowania jest § 1 ust. 8 umowy. W konsekwencji, pobieranie przez pozwanego odsetek według stopy procentowej przekraczającej ten poziom nie miało umocowania w umowie. Wobec powyższego, część odsetek pobrana ponad stopę określoną w § 1 ust. 8 umowy podlega zwrotowi, jako świadczenie nienależne.

Jednocześnie Sąd I instancji uznał, że wysokość roszczenia będzie wyrażać się w różnicy pomiędzy wysokością odsetek rzeczywiście pobranych przez pozwanego bank w okresie objętym żądaniem pozwu, a wysokością odsetek które byłyby pobrane w tym samym okresie, gdyby oprocentowanie nie zostało podwyższone w oparciu o niewiążące powodów postanowienie umowne, a zatem gdyby pozostało na poziomie określonym w § 1 ust. 8 umowy. Z kolei ustalenie tej różnicy – w razie braku jej przyznania przez obie strony – wymagać będzie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego.

Rozważania w niniejszej sprawie należy rozpocząć od stwierdzenia, że w ocenie Sądu II instancji wydanie wyroku wstępnego w niniejszej sprawie nie znajdowało podstaw – w póki co – zabranym materiale dowodowym.

Sąd II instancji skupił się jednakże tylko na tych zarzutach powoda, które doprowadziły do uchylenia zaskarżonego orzeczenia.

Podkreślić należy, że sposób określania przez banki warunków zmiany stopy procentowej kredytu podlega ocenie z punktu widzenia naruszenia interesów konsumenta i w tym zakresie banki powinny zachować szczególną staranność, w szczególności w odniesieniu do precyzyjnego, jednoznacznego i zrozumiałego dla konsumenta określenia tych warunków (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: wyrok z dnia 5 kwietnia 2002 roku, II CKN 933/99, uchwała składu 7 Sędziów z dnia 6 marca 1992 roku, III CZP 141/91, uchwała składu 7 Sędziów z dnia 22 maja 1991 roku, III CZP 15/91 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lutego 2012 roku, VI ACa 1460/11). Klauzula bowiem zmiennego oprocentowania, choć dozwolona i powszechnie stosowana w umowach długoterminowych, nie może mieć charakteru blankietowego, lecz powinna dokładnie wskazywać czynniki (okoliczności faktyczne) usprawiedliwiające zmianę oprocentowania oraz relację między zmianą tych czynników, a rozmiarem zmiany stopy oprocentowania kredytu, określając precyzyjnie wpływ zmiany wskazanych okoliczności na zmianę stopy procentowej, a więc kierunek, skalę i proporcję tych zmian. W przeciwnym razie dokonywana przez bank w czasie trwania umowy kredytowej zmiana stopy oprocentowania kredytu nosiłaby cechy uznaniowości i dowolności.

Podkreślić jednak należy, że nawet gdyby przyjąć, że sporna klauzula była niejednoznaczna, czy nawet sprzeczna z dobrymi obyczajami, nie przesądza to jeszcze o jej abuzywności. Zauważyć przy tym należy, że nawet pozornie niedopuszczalna klauzula może okazać się korzystna dla obu stron umowy. Dla rozstrzygnięcia sprawy istotne jest zatem ustalenie, czy wskazana przez powodów klauzula umowna kształtowała ich obowiązki w trakcie trwania umowy w sposób rażąco niekorzystny – przy uwzględnieniu ekonomicznego składnika pojęcia interesu, czy rzeczywiście na skutek takiego, a nie innego sformułowania § 10 ust. 2 umowy kredytowej, powodowie musieli ponieść wyższe koszty kredytowe, niż gdyby umowa kredytowa została sformułowana w inny sposób. Stwierdzenie takie implikuje w dalszej kolejności konieczność udowodnienia wysokości dochodzonego roszczenia przez powodów.

W celu wykazania właśnie tej okoliczności powodowie wnieśli o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność różnicy pomiędzy wysokością odsetek rzeczywiście pobranych przez pozwanego bank w okresie objętym

żądaniem pozwu oraz wysokością odsetek, które byłyby pobrane w tym samym okresie, gdyby oprocentowanie nie zostało podwyższone w oparciu o niewiążące powodów postanowienie umowne.

W ocenie Sądu II instancji dopiero w oparciu o dowód z opinii biegłego sądowego będzie możliwe uznanie roszczenia powodów za zasadne co do zasady i wysokości.

Nie można bowiem wykluczyć takiej sytuacji, że wysokość odsetek pobranych w oparciu o § 10 ust. 2 umowy kredytowej będzie niższa od odsetek, które byłyby pobrane gdyby oprocentowanie nie zostało podwyższone w oparciu o niewiążące powodów postanowienie umowne. Tym bardziej, że na dzień zawierania umowy kredytu wysokość oprocentowania kredytu była porównywalna z wysokością oprocentowania kredytów w innych bankach. Ponadto pozwany bank obniżał oprocentowanie kredytu, jednakże o mniejszą ilość punktów procentowych, niż wynosiła zmiana wskaźnika LIBOR.

Tymczasem Sąd I instancji przesądził zasadę roszczenia nie udowodnionego przez powodów, tak co do samej zasadności roszczenia, jak i co do mającego mieć zastosowanie w dalszym toku sprawy sposobu ustalenia jego wysokości.

Wbrew zatem stanowisku Sądu I instancji, przy przyjęciu abuzywności spornej klauzuli umownej, nie było podstaw prawnych do uznania roszczenia powodów za uzasadnione co do zasady. Oczywiście powyższe rozważania nie przesądzają bynajmniej o bezzasadności powodztwa, wskazują jedynie, że a priori nie można przesądzić – bez wiedzy specjalistycznej – iż roszczenie powodów jest usprawiedliwione co do zasady.

Podkreślenia wymaga, że wyrok wstępny podlega zaskarżeniu według takich samych zasad, jak wyrok końcowy, a sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę na skutek wniesionej apelacji stosuje reguły orzekania obowiązujące w postępowaniu apelacyjnym, a więc wskazane także w art. 386 § 4 k.p.c. W razie wydania wyroku wstępnego zakres użytego w tym przepisie pojęcia "nierozpoznanie istoty sprawy", zważywszy na istotę tego wyroku, jest węższy niż w przypadku wydania wyroku końcowego, oznacza bowiem niezbadanie podstawy żądania, ale tylko w zakresie koniecznym do przesądzenia, że roszczenie powoda jest usprawiedliwione co do zasady.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., zmieniająco uchylił zaskarżony wyrok.